

**BOSHLANG'ICH SINIF O'QUVCHILARIGA MATEMATIKANI O'QITISH METODI
VA USULLARI****Raximov Xolmurod Abdullayevich****Ilmiy rahbar: P.f.f.d.****Maxmudjonova Elmira Maxmudjonovna****Iqtisodiyot va Pedagogika universiteti pedagogika mutaxassisligi magistratura****1-bosqich 707-guruh talabasi****<https://doi.org/10.5281/zenodo.18887301>**

Annotatsiya: Mazkur mavzuda boshlang'ich sinf o'quvchilariga matematikani o'qitishning zamonaviy metod va usullari yoritiladi. Unda ta'lim jarayonida qo'llaniladigan tushuntirish, ko'rsatmalilik, amaliy mashqlar, muammoli vaziyat yaratish, o'yin texnologiyalari va interfaol metodlarning ahamiyati ochib beriladi. Shuningdek, o'quvchilarning yosh va psixologik xususiyatlarini inobatga olgan holda matematik tushunchalarni shakllantirish, mantiqiy fikrlashni rivojlantirish hamda mustaqil ishlash ko'nikmalarini hosil qilish masalalari tahlil qilinadi. Mavzu orqali boshlang'ich ta'limda matematik savodxonlikni oshirish, samarali dars tashkil etish va o'qitish jarayonining sifatini yaxshilash yo'llari ko'rsatib beriladi.

Kalit so'zlar: boshlang'ich ta'lim, matematika o'qitish metodikasi, o'qitish usullari, interfaol metodlar, ko'rsatmalilik, amaliy mashg'ulot, didaktik o'yinlar, muammoli ta'lim, mantiqiy fikrlash, matematik savodxonlik, pedagogik texnologiyalar, ta'lim samaradorligi.

Annotation. This topic covers modern methods and techniques for teaching mathematics to primary school students. It reveals the importance of explanations, demonstrations, practical exercises, problem-solving, game technologies and interactive methods used in the educational process. It also analyzes the issues of forming mathematical concepts, developing logical thinking and developing independent work skills, taking into account the age and psychological characteristics of students. The topic shows ways to increase mathematical literacy in primary education, organize effective lessons and improve the quality of the teaching process.

Keywords: primary education, mathematics teaching methodology, teaching methods, interactive methods, demonstrations, practical training, didactic games, problem-based learning, logical thinking, mathematical literacy, pedagogical technologies, educational effectiveness.

Аннотация. Данная тема охватывает современные методы и техники обучения математике учащихся начальной школы. Раскрывается важность объяснений, демонстраций, практических упражнений, решения задач, игровых технологий и интерактивных методов, используемых в образовательном процессе. Также анализируются вопросы формирования математических понятий, развития логического мышления и навыков самостоятельной работы с учетом возрастных и психологических особенностей учащихся. Тема показывает пути повышения математической грамотности в начальном образовании, организации эффективных уроков и повышения качества учебного процесса.

Ключевые слова: начальное образование, методика преподавания математики, методы обучения, интерактивные методы, демонстрации, практическое обучение, дидактические игры, проблемно-ориентированное обучение, логическое мышление, математическая грамотность, педагогические технологии, эффективность обучения.

Boshlang'ich sinf o'quvchilariga matematikani o'qitish metodikasi ta'lim jarayonining muhim tarkibiy qismi bo'lib, u nafaqat matematik bilimlarni berish, balki o'quvchilarning mantiqiy fikrlashini, mustaqil xulosa chiqarish qobiliyatini va hayotiy muammolarni hal etish ko'nikmalarini shakllantirishga xizmat qiladi. Boshlang'ich ta'lim bosqichi bolaning tafakkuri shakllanishida eng muhim davr hisoblanadi. Shu sababli bu davrda matematikani o'qitish jarayoni ilmiy asoslangan metod va usullarga tayangan holda tashkil etilishi zarur. Boshlang'ich sinf o'quvchilari konkret obrazli tafakkurga ega bo'ladilar. Ular mavhum tushunchalarni bevosita qabul qilishda qiynaladilar. Shuning uchun matematika darslarida ko'rsatmalilik tamoyiliga alohida e'tibor qaratiladi. Ko'rgazmali qurollar, predmetlar, rasmlar, jadvallar, geometrik shakllar, hisoblash tayoqchalari, didaktik kartochkalar orqali tushuntirish samarali natija beradi. Masalan, son tushunchasini shakllantirishda real predmetlarni sanash, ularni guruhlariga ajratish, taqqoslash orqali o'quvchi sonning mazmunini chuqurroq anglaydi. Bu jarayonda o'qituvchi og'zaki tushuntirishni ko'rsatmalilik bilan uyg'unlashtiradi. Matematikani o'qitishda tushuntirish va suhbat metodlari keng qo'llaniladi. Tushuntirish metodi orqali yangi mavzu izchil va tizimli ravishda bayon etiladi. Biroq boshlang'ich sinf o'quvchilarining diqqat davomiyligi qisqa bo'lganligi sababli tushuntirish uzoq davom etmasligi, sodda va ravon tilda olib borilishi lozim. Suhbat metodi esa o'quvchilarni faol fikrlashga undaydi. Savol-javob jarayonida o'quvchilar o'z fikrini bayon qiladi, xatolarini tuzatadi, umumiy xulosaga keladi. Bu esa bilimlarning ongli o'zlashtirilishini ta'minlaydi. Amaliy mashqlar matematika darslarining ajralmas qismidir. O'quvchi matematik bilimni faqat tinglab emas, balki bajarib, hisoblab, yechib ko'rish orqali o'zlashtiradi. Misol va masalalar yechish, jadval tuzish, tenglamalar ishlash, geometrik shakllarni chizish kabi faoliyatlar orqali bilimlar mustahkamlanadi. Ayniqsa, masala yechish jarayoni o'quvchilarning tafakkurini rivojlantiradi. Masalani o'qish, shartini tushunish, reja tuzish, amalni tanlash va natijani tekshirish bosqichlari mantiqiy fikrlashni shakllantiradi. Muammoli ta'lim elementlarini qo'llash ham katta ahamiyatga ega. O'qituvchi o'quvchilarga tayyor bilimni bermay, balki ularni izlanishga undaydigan savollar yoki

vaziyatlar yaratadi. Masalan, biror amal qoidasini aytib berish o'rniga, bir nechta misollarni taqqoslash orqali o'quvchilarning o'zlari xulosa chiqarishiga imkon yaratadi. Bu usul o'quvchining mustaqil fikrlashini kuchaytiradi va bilimni mustahkamroq o'zlashtirishga yordam beradi. Boshlang'ich sinflarda o'yin texnologiyalari alohida o'rin tutadi. Yosh bolalar o'yin orqali tezroq va samaraliroq o'rganadilar. Matematik o'yinlar, mantiqiy topshiriqlar, bellashuv elementlari darsni qiziqarli qiladi. Masalan, "Kim tez hisoblaydi?", "Zanjirli misollar", "Topqirlar bellashuvi" kabi o'yinlar o'quvchilarning faolligini oshiradi. O'yin jarayonida o'quvchilar sezmagan holda murakkabroq hisob-kitoblarni bajarishga o'rganadilar. Interfaol metodlardan foydalanish zamonaviy ta'lim talablaridan biridir. Kichik guruhlarda ishlash, juftlikda topshiriq bajarish, klaster tuzish, aqliy hujum usuli orqali o'quvchilar hamkorlikda ishlashni o'rganadilar. Bu metodlar nafaqat matematik bilimni mustahkamlaydi, balki ijtimoiy ko'nikmalarni ham rivojlantiradi. O'quvchi o'z fikrini himoya qilishni, boshqalarning fikrini tinglashni, umumiy qarorga kelishni o'rganadi. Matematika darslarida differensial yondashuv muhim ahamiyatga ega. Har bir o'quvchining bilim darajasi, qobiliyati va o'zlashtirish sur'ati turlicha bo'ladi. Shuning uchun topshiriqlar murakkabligi jihatidan farqlanishi, kuchli o'quvchilar uchun qo'shimcha vazifalar berilishi, qiynalayotgan o'quvchilarga esa ko'proq ko'mak ko'rsatilishi lozim. Bu usul barcha o'quvchilarning dars jarayonida faol ishtirok etishini ta'minlaydi. Nazorat va baholash jarayoni ham metodikaning muhim qismidir. Boshlang'ich sinflarda baholash rag'batlantiruvchi xarakterga ega bo'lishi kerak. Og'zaki so'rov, yozma ishlar, mustaqil topshiriqlar, test savollari orqali o'quvchilarning bilim darajasi aniqlanadi. Bunda xatolar ustida ishlash, to'g'ri yo'lni ko'rsatish muhimdir. Baholash jarayoni o'quvchini qo'rqitmasligi, aksincha uni yanada yaxshi o'qishga undashi lozim. Axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish ham matematikani o'qitishda samaradorlikni oshiradi. Interaktiv doskalar, taqdimotlar, multimediali materiallar, elektron darsliklar orqali mavzuni vizual tarzda tushuntirish mumkin. Bu o'quvchilarning qiziqishini oshiradi va darsni jonlantiradi. Boshlang'ich sinfda matematikani o'qitishning asosiy maqsadi – o'quvchilarda matematik savodxonlikni shakllantirishdir. Bu esa kundalik hayotda uchraydigan oddiy hisob-kitoblarni bajarish, vaqtni aniqlash, o'lchov birliklaridan foydalanish, oddiy mantiqiy xulosalar chiqarish ko'nikmalarini o'z ichiga oladi. Shuningdek, matematika faniga nisbatan ijobiy munosabatni shakllantirish ham muhim vazifalardan biridir. Xulosa qilib aytganda, boshlang'ich sinf o'quvchilariga matematikani o'qitish jarayoni puxta rejalashtirilgan, yosh xususiyatlariga mos, ko'rsatmalilik va amaliy faoliyatga asoslangan bo'lishi kerak. Tushuntirish, suhbat, amaliy mashq, muammoli vaziyat, o'yin va interfaol metodlarning uyg'unligi ta'lim samaradorligini oshiradi. O'qituvchining pedagogik mahorati, ijodkorligi va o'quvchilarga individual yondashuvi esa matematik bilimlarning mustahkam o'zlashtirilishida hal qiluvchi omil bo'lib xizmat qiladi.

Adabiyotlar, References, Литературы:

1. Karimov I.A. Yuksak ma'naviyat – yengilmas kuch. Toshkent: Ma'naviyat, 2008.
2. Yo'ldoshev J.G., Usmonov S.A. Pedagogika asoslari. Toshkent: O'qituvchi, 2014.
3. Qodirov B.R. Boshlang'ich ta'lim pedagogikasi. Toshkent: Fan va texnologiya, 2016.
4. Jumayev M.E. Boshlang'ich sinflarda matematika o'qitish metodikasi. Toshkent: O'qituvchi, 2018.
5. To'xtayev A., Xasanov H. Matematika o'qitish nazariyasi va metodikasi. Toshkent:

Tafakkur bo'stoni, 2017.

6. Xoliqov A.A. Pedagogik mahorat. Toshkent: Iqtisod-moliya, 2015.
7. Ro'ziyeva D., Mavlonova R. Boshlang'ich ta'lim metodikasi. Toshkent: Fan, 2019.
8. Ochilov M. Yangi pedagogik texnologiyalar. Toshkent: O'qituvchi, 2012.
9. Abduqodirov A.A. Ta'limda axborot texnologiyalari. Toshkent: Tafakkur, 2013.
10. Nishonova Z.T., Alimuhamedova Sh. Rivojlanish psixologiyasi va pedagogik psixologiya. Toshkent: O'zbekiston Milliy universiteti nashriyoti, 2016.